Starptautiskā konference
«Līdzsvars visiem»
Rīga, 2021.gada 5.marts

Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā: gūtās mācības un turpmākā virzība

Labklājības ministrija

LDDK LATVIJAS DARBA DEVĒJU KONFEDERĀCIJA

LATVIJAS BRĪVO ARODBIEDRĪBU SAVIENĪBA

Projekts
Līdzsvars visiem (B4A) Nr. 881676-B4A

Mērķis*

Situācijas izpēte un labās prakses analīze Latvijā un citās valstīs

Palīdzēt **noteikt labāko pieeju** saistībā ar darba un privātās dzīves līdzsvara mērķiem**:**

- **darbinieku faktiskās vajadzības**
- **darba devēju iespējas**

* Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Pētījumā*

- **tiesību normas un to ieviešana** Latvijā
- **pabalstu un sociālo pakalpojumu piedāvājums** un pieprasījums
- **starptautiskā pieredze**
- **ieteikumi** Latvijas valsts rīcībpolitikas veidotājiem un darba devējiem

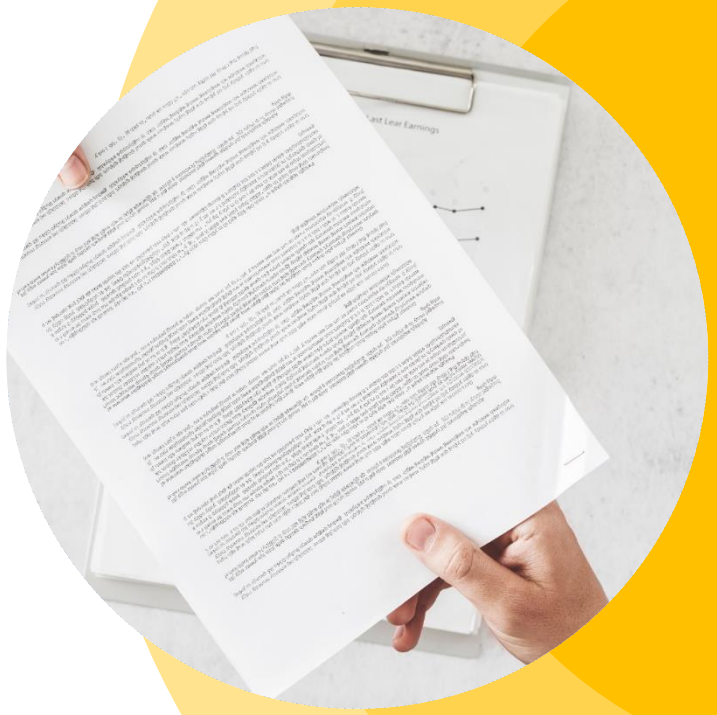

* Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Situācijas novērtējums Latvijā

Secinājumi

Situācija Latvijā līdzīga kā citās ES valstīs

Kopējā rindā uz pašvaldību bērnudārziem gaida

~ 10 000 bērnu*

Latvijā

- Latvijā ir **nepietiekama** bērnu un personu, kurām ir nepieciešama aprūpe, **profesionālu aprūpes pakalpojumu pieejamība**.
- Daļai darba ņēmēju liek samazināt darba laiku vai pārtraukt darbu vispār.

Latvijā

- Aptuveni **1/3 Latvijā strādājošo ir kāda aprūpes atbildība.** Visbiežāk – par bērniem, nelielai daļai – arī par pieaugušajiem.
- Lielāko daļu aprūpes pienākumu uzņemas sievietes (25-44 gadi), nodarbinātie, ar vidēju un zemu izglītību.

Papildu atbalsta pasākumi

- Uzņēmumi īsteno arī dažādus **papildu atbalsta pasākumus saviem darbiniekiem, kuriem ir kāda aprūpes atbildība.**
- Vienlaikus **daļa uzņēmumu** skaidri **nepārzina situāciju par darbiniekiem, kas rūpējas par aprūpējamu pieaugušo.**

* VARAM informācija

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Secinājumi

Situācija Latvijā līdzīga kā citās ES valstīs

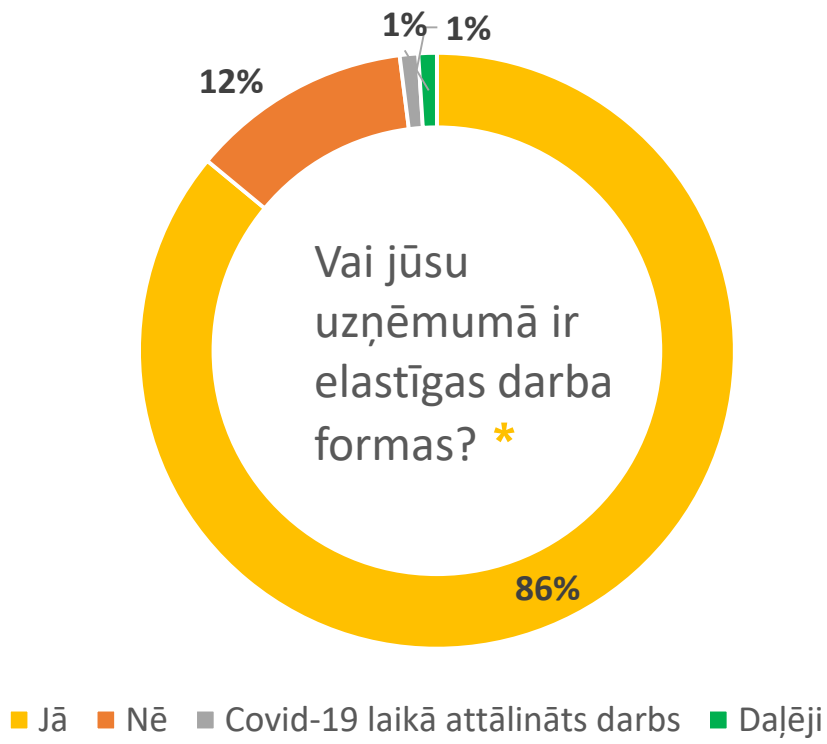

Elastīgs darba laiks

- Šobrīd **lielākajā daļā Latvijas uzņēmumu darbiniekiem pieejamas elastīgas darba laika organizācijas formas.**
  - elastīgs darba grafiks
  - attālināts darbs
  - summēts darbalaiks
  - nepilnus darbalaiks

- **Visbiežāk neizmanto** uzņēmuma darbības specifikas vai nepietiekama darbinieku pieprasījuma dēļ.
  - apstrādes rūpniecība
  - transports
  - būvniecība
  - viesmīlība

Elastīgs darba laiks

Ieguvumi – zemāks stresa līmenis, resursu ietaupījums, darbinieku lojalitāte

Izaicinājumi – grūti visiem darbiniekiem piemērot vienlīdzīgu attieksmi; komandas saliedētības trūkums; darba kontrole; produktivitāte; darba drošība un komunikācija

Elastīgs darba laiks

Sievietes izmanto aktīvāk nekā vīrieši – bērnu un aprūpējama pieaugušā aprūpei.

* Darba devēju aptauja, 2020. gada 27. jūlijs līdz 10. augusts, 85 respondenti

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Secinājumi

Situācija Latvijā līdzīga kā citās ES valstīs

Kurus no elastīga darbalaika organizācijas veidiem jūsu uzņēmuma darbinieki ir izmantojuši pēdējo 12 mēnešu laikā? *

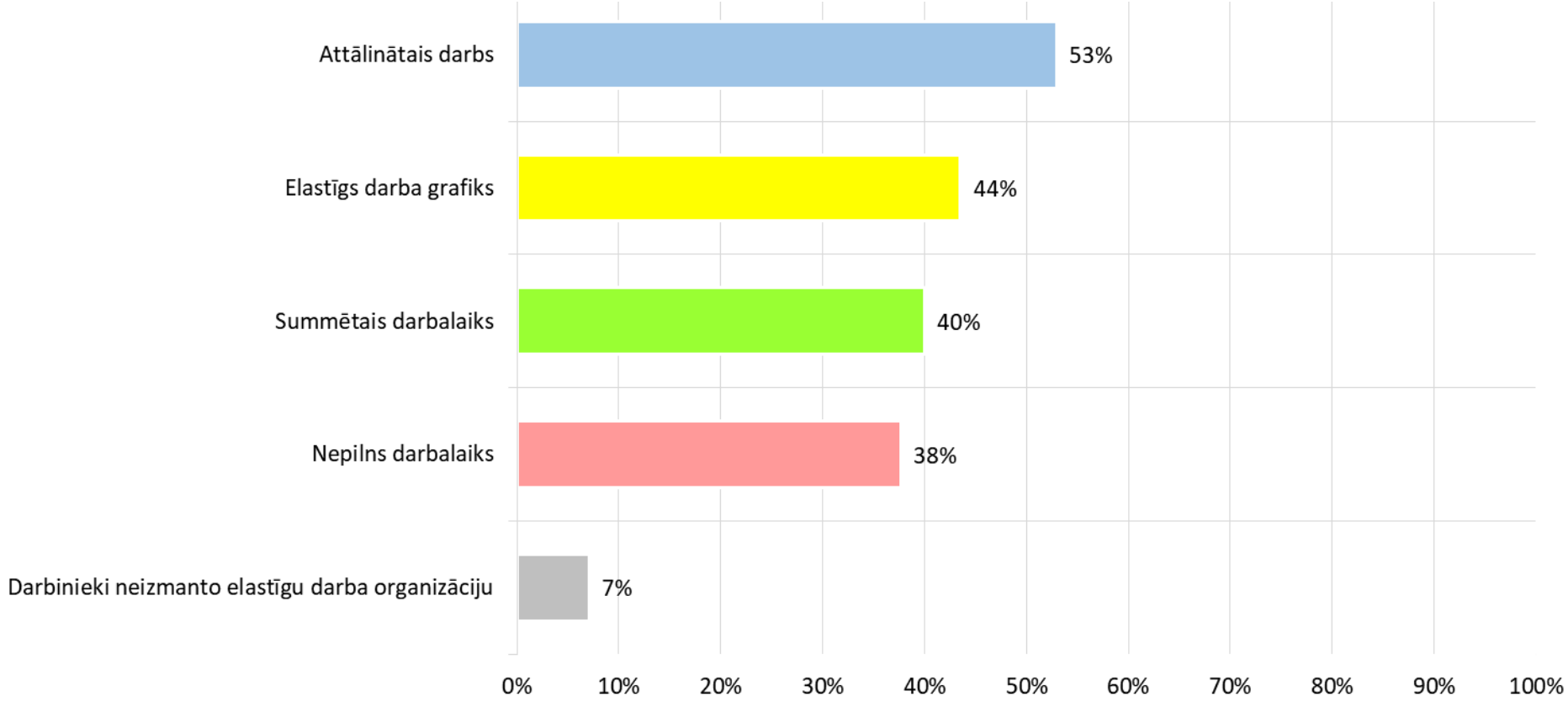

* Darba devēju aptauja, 2020. gada 27. jūlijs līdz 10. augusts, 85 respondenti

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Labā prakse Latvijas uzņēmumos

Secinājumi

Labās prakses piemēri uzņēmumos

Atbalsts darbiniekiem

Darba laika **elastīgums un attālināta** darba iespējas:

- darbadienas sākuma un beigu laika nobīde
- samazināta darba slodze
- Individuāli pielāgots darba grafiks u.c.

Atbalsts darbiniekiem

Īsteno sociālo dialogu – starp darba devēju un darbiniekiem un ir **noslēgts koplīgums.**

Risinājumi darbinieku labsajūtai un motivācijai, kā arī darba un privātās dzīves līdzsvarošanai.

Atbalsts darbiniekiem

Papildu apmaksātas brīvdienas saistībā ar ģimenes notikumiem.

Nozīmīgs darbinieku labsajūtas darbā un komandas saliedēšanas veids ir **sporta un izklaidējošie pasākumi** darbiniekiem un to ģimenēm.

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Ko darīt turpmāk?

Secinājumi

Lai sekmētu darba un ģimenes dzīves veicinošu iniciatīvu ieviešanu **uzņēmumos**

Jānovērš iemesli, kas kavē cilvēkus aktīvi iesaistīties darba tirgū. Iespējams:

- **mazināt gan bezdarbnieku un ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju skaitu**
- **paaugstināt** šo personu **ienākumu līmeni un sociālo drošību** nodarbinātības periodā un pēc pensijas vecuma sasniegšanas.

Būtiski runāt un veicināt darba devēju izpratni par iekļaujošas darba vides izveidi:

- darba vides pielāgošana darbiniekiem ar bērniem
- darbiniekiem, kuri aprūpē kopjamus tuviniekus
- darbiniekiem ar īpašām vajadzībām
- gados vecākiem darbiniekiem

- **Jānosaka** dažādu darbinieku grupu **vajadzības**
- Iespēju robežās **jāpielāgo uzņēmuma personāla politika**
- Atbalstīt un **iesaistīt darbiniekus** šādu iniciatīvu ieviešanā uzņēmumos

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Ieteikumi darba devējiem un uzņēmumu vadītājiem

Sociālais dialogs uzņēmumā

- **Komunikācija** starp darba devēju un darba ņēmēju
- **Uzņēmuma koplīgums** – iniciatīvas darba un ģimenes dzīves līdzsvaram
- **Uzņēmumu un darbinieku izstrādāti noteikumi**

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Svarīgi vecākiem

Brīvdienas vecākiem - bērnudārza, skolas absolvēšana, 1.septembris

Darba devēja pabalsts pirms mācību gada uzsākšanas, bērna piedzimšanas gadījumā

Elastīgs darba laiks ļauj darbiniekiem plānot savu ikdienu un būt līdzsvarā ar savas ģimenes un darba ritmu, būt klātesošam ģimenē svarīgos notikumos

Attālināta darba iespējas

"Bērni darbā" diena - pasākums darba vietā, kur bērni var iepazīt vecāku profesijas

Telpas darba vietā, kas ir draudzīgas bērnam, kurās bērns var netraucēti spēlēties, nosnausties pusdienas laiku, savukārt vecāki var turpināt pilnvērtīgi strādāt

Pasākumi darbiniekiem un darbinieku ģimenēm

Paternitātes atvaļinājumu veicināšana

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Svarīgi aprūpētājiem

- **Elastīgs** darba grafiks
- **Attālināta** darba iespējas
- **Nepilna** darba slodze
- Atbrīvojums **no virsstundu** darba

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Svarīgi darbiniekiem ar īpašām vajadzībām

- Vides **pieejamība**
- **Pielāgota** darba vide
- **Elastīgs** darba grafiks
- Atbrīvojums **no virsstundu** darba
- Iespēja strādāt **nepilnu darba** laiku
- **Mentora** palīdzība, darba gaitas uzsākot
- Darbiniekam var būt nepieciešama **tiflotehnika** (tehniskie palīglīdzekļi)
- Darba **pienākumu pārdale** (izvērtējot darbinieka spējas)

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Svarīgi gados vecākiem darbiniekiem

- **Piemērota** darba vide – ergonomisks darbavietu aprīkojums
- Regulāras darbinieku **veselības pārbaudes** un rīcība atbilstoši mediķu ieteikumiem
- **Pārkvalificēšanās** mazāk intensīviem darbiem
- Iespēja **mainīt darba vietu** pret citu šai amatā vai profesijā

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Svarīgi gados vecākiem darbiniekiem

- Atbilstošas **kompetences** citās profesijās
- Iespēja iegūt **jaunu kvalifikāciju** un jaunas zināšanas apmācību gaitā
- Iespēja strādāt **nepilnu** darba dienu
- **Veselīga** dzīves veida popularizācija
- Darba **aizsardzības** sistēma
- Veselības aizsardzības **garantijas**

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Ieteikumi valsts rīcībpolitikas veidotājiem

- **Atcelt nosacījumus, kas darbiniekus praktiski slēdz ārā no darba tirgus**

Jauniešu nodarbinātībai un mūžizglītībai

- **Neaplikt ar nodokļiem** darba devēja izdevumus *
  - par **darbinieka apmācību**
  - saistībā ar **darbinieka vispārējās izglītības** un **augstākās izglītības iegūšanu**

* Jāsaglabā esošais regulējums

* Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Personu ar invaliditāti nodarbinātībai

- **Atcelt aizliegumu uzteikt darba līgumu,** saglabājot šobrīd noteiktās priekšrocības turpināt darba attiecības darbinieku skaita samazināšanas gadījumā. *
- **Atcelt darba devēja pienākumu izmaksāt no saviem līdzekļiem slimības naudu** par darbnespējas dienām. Aizstāt ar slimības pabalstu. * *

* 109. panta 2. daļa; 108. pants
* * Likuma «Par maternitātes un slimības apdrošināšanu» 36.pants

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Personu ar invaliditāti nodarbinātībai

- Attiecināt nosacījumu **par atkāpi no valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksu minimālā apmēra** *
- Noteikt, ka gadījumos, ja **persona ar invaliditāti ir nodarbināta** un tās atalgojums ir mazāks par vidējās apdrošināšanas iemaksu algas 50%, **valsts veic sociālās apdrošināšanas iemaksas no starpības starp faktisko atalgojumu un vidējās apdrošināšanas iemaksu algas 50%**. *

* Likuma «Par valsts sociālo apdrošināšanu» grozījumu projektā 20.4 pants

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Personu nodarbinātībai, kuras ir bērnu kopšana atvaļinājumā *

- **Ieviest nodarbinātības kvotu**, piemēram, 20h nedēļā, saglabājot šīm iespēju saņemt vecāku pabalstu pilnā apmērā, vai **pilnībā izslēgt nosacījumu, kas paredz vecāku pabalsta samazinājumu par 70%** nodarbinātajiem vecākiem.

- **Ja persona vecāku pabalsta saņemšanas periodā pārtrauc nodarbinātību, no budžeta jāveic sociālās apdrošināšanas iemaksas no atalgojuma līmeņa**, kāds bija vecāku pabalsta apmēra kvalifikācijas periodā.

- Attīstīt pieejamu un kvalitatīvu **profesionālu bērnu aprūpes pakalpojumu pieejamību.**

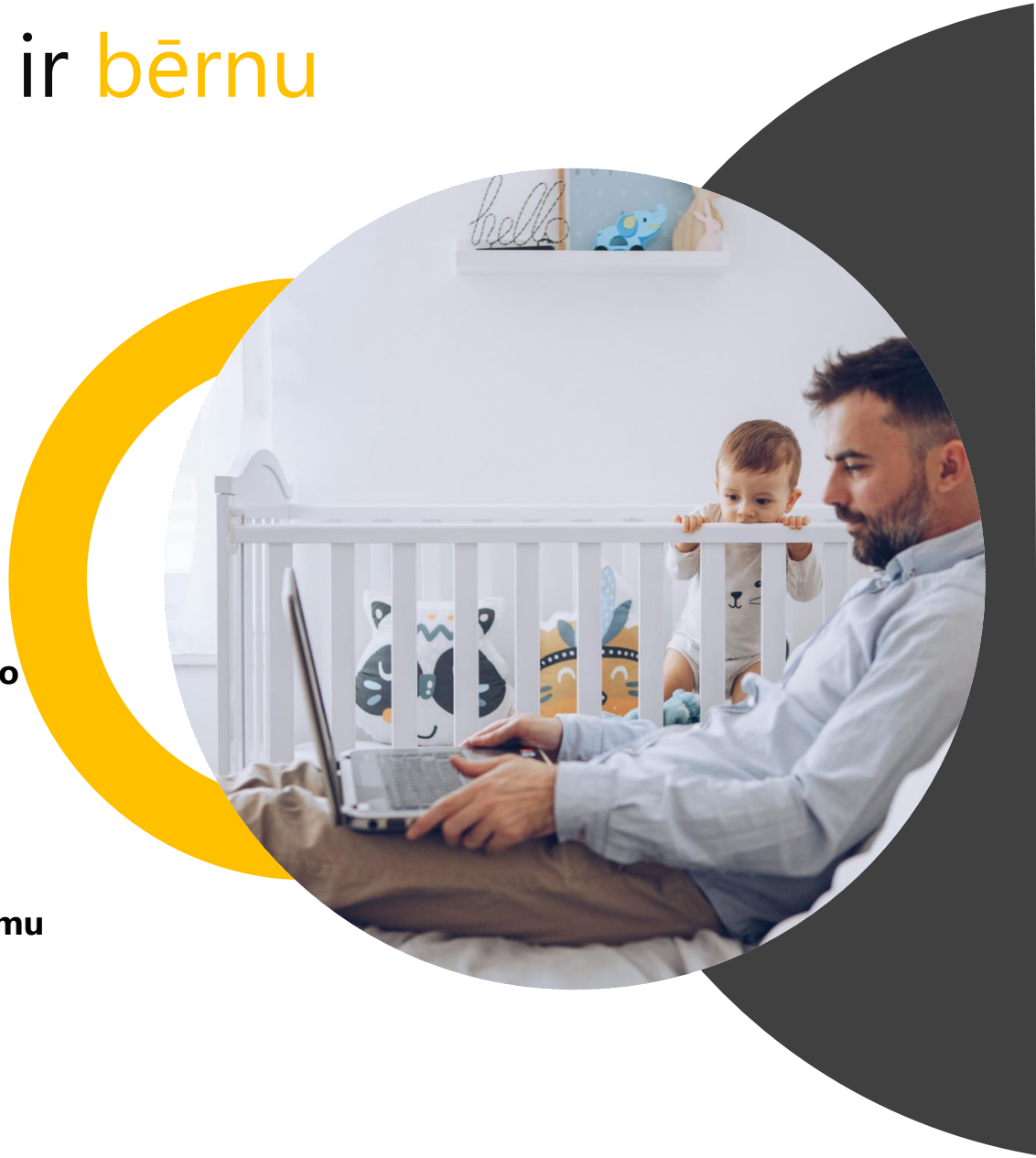

*Likuma "Par maternitātes un slimības apdrošināšanu", 10.6 pants

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Personu nodarbinātībai, kuras aprūpē bērnu ar invaliditāti *

- Attiecināt nosacījumu **par atkāpi no valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksu minimālā apmēra.**

- Darba likumā **ietvert normu, ka darbiniekam ir tiesības,** savlaikus brīdinot darba devēju, **saņemt ne mazāk kā 5 brīvas dienas gadā.**

- **Attīstīt bērnu ar invaliditāti profesionālu asistenta pakalpojumus**

* Likuma «Par valsts sociālo apdrošināšanu» 20.4 pants

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Personu nodarbinātībai, kuras aprūpē tuvinieku ar invaliditāti, kuram nepieciešama kopšana *

- Attiecināt nosacījumu **par atkāpi no valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksu minimālā apmēra.**

- Darba likumā **ietvert normu, ka darbiniekam ir tiesības,** savlaikus brīdinot darba devēju, **saņemt ne mazāk kā 5 brīvas dienas gadā.**

- **Attīstīt personu ar invaliditāti profesionālu asistenta pakalpojumus**

* Likuma «Par valsts sociālo apdrošināšanu» 20.4 pants

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

Personu nodarbinātībai, kurām ir nepieciešamība aprūpēt citu tuvinieku

- *Attiecināt nosacījumu **par atkāpi no valsts obligātās sociālās apdrošināšanas iemaksu minimālā apmēra.**
- Darba likumā **ietvert normu, ka darbiniekam ir tiesības,** savlaikus brīdinot darba devēju, **saņemt ne mazāk kā 5 brīvas dienas gadā.**
- * * **Terminu "apgādnieks" attiecināt tikai uz personām, kurām** saskaņā ar likumu vai tiesas nolēmumu **ir pienākums rūpēties par savu laulāto vai bērniem**.
- **Attīstīt profesionālu asistenta pakalpojumus**

---

* Likuma «Par valsts sociālo apdrošināšanu» 20.4 pants

* * Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 1.panta 37.punkts

Avots: Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā. Tiesiskais regulējums un labā prakse. Rīga, 2021, 153.lpp.

ZIŅOJUMS

Darba un privātās dzīves līdzsvars Latvijā.
Tiesiskais regulējums un labā prakse

balanceforall.eu/par-konferenci/

REPORT

Balance of work and private life in Latvia.
Legal frameworks and good practices

https://balanceforall.eu/en/about/

Ziņas par autoriem

Mg. Iur.; *Mg.oec.* **Pēteris Leiškalns**
LDDK Sociālās drošības un veselības aprūpes eksperts

Dr. sc.pol. **Inese Stepiņa**
LDDK ģenerāldirektores vietniece, starptautisko un ES lietu eksperte

Mg.oec. **Jānis Hermanis**
LDDK finanšu un nodokļu eksperts

M.B.A. **Kristīna Veihmane**
LDDK korporatīvās sociālās atbildības projektu vadītāja

LDDK
LATVIJAS DARBA DEVĒJU KONFEDERĀCIJA

Paldies

E-pasts
lddk@lddk.lv

Mūsu adrese
Raiņa bulvāris 4,
Rīga, LV-1050

Telefons
67225162